

неможливо собі уявити без трудового виховання. Праця людини завжди була підставою для створення благополуччя й головною умовою повноцінного розвитку особистості. Трудові якості не даються людині від природи, вони виховуються в ній протягом її життя, й особливо у дитинстві і юності. Основне завдання трудового виховання в сім'ї полягає в розвитку звички й любові до праці.

Етичне й естетичне виховання К. Д. Ушинський трактував як цілеспрямований, організований процес формування у дітей розвиненої естетичної свідомості, художньо-естетичного смаку, здатності сприймати, творити й цінувати прекрасне, поводитися культурно й достойно. Цінним є і таке спостереження педагога: «Я гадаю, що естетично впливати безпосередньо на дітей – важко, і що треба дорослим давати естетичну освіту. Статуї, картини, природа впливають скоріше на дорослих, а вони вже вносять цей вплив у життя, в слова, в рухи тіла, в домашнє середовище, в одяг, у поведженні з дітьми, – і вже в цій формі діти сприймуть прекрасне» [6]. Важливе для фізичного й естетичного розвитку дитини є її спілкування з природою. Батьки мають забезпечити прогулянки, активності та пізнавальну діяльність на природі. «Важливо із раннього дитинства і впродовж всього становлення особистості пробуджувати в дітях любов до прекрасного – читати їм книжки, організовувати екскурсії, проводити вилазки на природі, вчити вірші, показувати й обговорювати твори мистецтва, влаштовувати походи в театри, музеї. навчати різноманітних пісень.

Всі напрями виховання К. Д. Ушинський розглядав як єдину нероздільну цілісність, у гармонії родинно-шкільного впливу на вихованця.

Отже, ми погоджуємось з думкою К. Д. Ушинського, що основи виховання закладаються сім'єю у ранньому дитинстві. Досвід благополучного дитинства неодмінно добре впливає на подальше життя людини. Сімейні негаразди викликають у дитини невпевненість, сором'язливість, почуття неповноцінності, що відбивається на її успішності і поведінці в школі. Позитивне середовище добре впливає на дитину: вона активна, ініціативна, вчиться з інтересом, дружелюбна, чесна, з радістю виконує бажання дітей і вихователів.

Список використаних джерел

1. Бойко А.М. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: Підручник. К. : ВД «Професіонал», 2004. 576 с.
2. Педагогічні задачі і завдання для батьків : [посібник / Підгук В.Г., Постовий та ін.] К. : Радянська. Школа. 1989. 187 с.
3. Стельмахович М. Теорія і практика українського національного виховання: посібник для вчителів початкових класів та студентів педагогічних факультетів. Івано-Франківськ, 1996. 179 с.
4. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. Вибрані педагогічні твори: У двох томах. К.: Радянська школа, 1983. Т. 2. С. 64–169.
5. Ушинський К. Д. Про сімейне виховання. Упоряд. О.Т. Губко. К. : Радянська школа, 1974. 152 с.
6. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. Т.6. К.: Рад. шк., 1955. 618 с.

Юлія ПАРЕНКО

ЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Актуальність вивчення та запровадження педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського обумовлена необхідністю підготовки висококваліфікованих

вчителів, здатних забезпечити навчання та виховання підростаючого покоління в умовах сьогодення.

В.О. Сухомлинський – видатний український педагог, засновник гуманістичної новаторської теорії і практики навчання і виховання дітей. Він являється автором низки педагогічних праць: «Як виховати справжню людину», «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителеві», «Павлівська середня школа», «Батьківська педагогіка» та інші. Він написав близько 36 монографічних праць та брошур, понад 600 статей, близько 1200 художніх творів для дітей. Багато його творів перекладено на різні мови світу [3, с.7–8]

Педагогічні напрацювання В. О. Сухомлинського різнобічні. Вони постійно змінювалися та збагачувалися. Незважаючи на те, що він творив у застійні часи, ставлення до його праць та ідей не змінилося. Його педагогічна спадщина добре поєднує між собою класичну і народну педагогіку.

Практика переконливо доводить, що доцільно постійно працювати над вивченням спадщини В. О. Сухомлинського для впровадження його ідей в роботу з виховання дітей дошкільного віку. Це допоможе вчителям у їх професійній діяльності. Під час роботи з дітьми варто застосовувати ідеї та напрацювання Великого педагога. За основу можна, і навіть потрібно, взяти погляди В. О. Сухомлинського, щодо формування особливого світу дитинства – світу добра, людяності, співчуття, справедливості, любові. Основою роботи, його девізом, може стати вислів: «Виховувати серцем, через серце, для серця», адже найважливіші почуття – любов, взаєморозуміння, дружба, взаємоповага – йдуть від серця. Тож цей напрям в його напрацюваннях можна охарактеризувати трьома словами: відчувати, пізнавати, творити.

В. О. Сухомлинський писав так: «Педагог повинен бути річкою, в якій зливаються гаряче серце і холодний розум, він повинен не допускати поспішних, непродуманих рішень – це одна з вічних характеристик педагогічної майстерності. Не буде цього, тоді всі знання педагога перетворяться в непотріб. Вихователь, як творець людини з ранніх літ, особливо повинен це знати, бо виховання дошкільника - це творення майбутньої дорослої людини, вихованець – дзеркало вихователя». На нашу думку, цими словами В. О. Сухомлинський хотів сказати, що співпрацювати та навчати дітей повинен лише справжній педагог, адже тільки він зможе донести дітям всю потрібну для них інформацію. Це вкотре доводить, що під час підготовки майбутніх вчителів потрібно вивчати напрацювання видатного педагога [2].

Вивчаючи педагогічну спадщину В. О. Сухомлинського нами з'ясовано, що він висвітлює основні ідеї, а саме:

- любов до дитини;
- розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований у кінцевому підсумку на творчу працю;
- культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття прекрасного і гармонії;
- розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне, моральне покарання);
- звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, внутрішні потенції, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості;
- розвиток ідеї «радіості пізнання», тобто емоційне сприйняття процесу навчання;
- демократизація структури управління навчально-виховним процесом у школі (психологічний і педагогічний семінари, школа для батьків тощо) [1].

В.О. Сухомлинський зосереджував увагу на підготовці до вчительської професії людинознавство: «Вчительська професія — це людинознавство, постійне проникнення, що ніколи не припиняється...» в «знаннях, уміннях доведених до ступеня майстерності,

піднесених до рівня мистецтва». Для розвитку саме таких цінностей обрано технологію портфоліо, яка з досвідом, обумовлює критичне мислення та рефлексивне навчання, що сприяє формуванню культури вчителя, саме тому педагоги мають бути ознайомлені з напрацюваннями В. О. Сухомлинського [4, с. 2–3].

Особливу роль відіграє спадщина відомого педагога, дослідника, вченого-новатора у підготовці майбутніх професіоналів. Його напрацювання: книги, записники, щоденники важко переоцінити для професійного розвитку та саморозвитку майбутніх вчителів. Сухомлинський є автором багатьох різних робіт: дидактичних творів, статей, методичних і школознавчих робіт, ексклюзивних книг з виховання. Ця спадщина дуже важлива для підростаючого покоління майбутніх педагогів, адже усвідомивши написане Сухомлинським, можна стати відмінним педагогом з будь-якого предмету. Саме тому зараз є актуальним вивчення та запровадження напрацювань В. О. Сухомлинського в університети (і не тільки) для підготовки майбутніх вчителів.

У своїй роботі «Сто порад учителям» В. О. Сухомлинський зазначає:

- ми маємо справу з найскладнішим, безцінним, найдорожчим, що є в житті - з людиною. Від нас, від нашого уміння, майстерності, мистецтва, мудрості залежить його життя, здоров'я, розум, характер, воля, цивільна і інтелектуальна особа, його місце і роль в житті, його щасті.

- кінцевий результат педагогічної праці можна побачити не сьогодні, не завтра, а через дуже тривалий час.

- об'єкт нашої праці — якнайтонші сфери духовного життя особи, що формується, — розум, відчуття, воля, переконаність, самосвідомість. Впливати на ці сфери можна тільки тим же — розумом, відчуттям, волею, переконаністю, самосвідомістю. Найважливіші інструменти нашої дії на духовний світ школяра — слово вчителя, краса навколишнього світу і мистецтва, створення обставин, в яких найяскравіше виражаються відчуття — ваш емоційний діапазон людських відносин.

- однією з найважливіших особливостей творчості педагога є те, що об'єкт його праці — дитина — постійно змінний, завжди новий, сьогодні не той, що вчора. Наша праця — формування людини, і це покладає на нас особливу, ні з чим не заставну відповідальність.

- дорогою мій колега, щоб стати справжнім вихователем, треба пройти цю школу ширості — протягом тривалого часу пізнавати серцем все, чим живе, що думає, чому радіє і чим турбується ваш вихованець. Це одна з найтонших речей в нашій педагогічній справі. Якщо ви наполегливо опануєте нею — ви будете справжнім майстром [4, с. 1–6].

Діяльність В. О. Сухомлинського можна охарактеризувати, як психолого-педагогічне дослідження, в якому він постає як теоретик і практик. Це дослідження має філософську основу, методологічне обґрунтування, психологічне пояснення, багатство методичних рекомендацій, а найголовніше – детально і художньо описаний досвід їх впровадження.

Таким чином ми переконані, що в системі підготовки майбутніх вчителів вивчення основних праць В. О. Сухомлинського є вкрай важливим для того, щоб студенти могли самі робити висновки та впроваджувати нові методи навчання та викладання матеріалу без будь-яких сумнівів та страху. Саме тому спадщина В. О. Сухомлинського є важливою при підготовці майбутніх вчителів.

Список використаних джерел

1. Біографія видатного педагога Василя Олександровича Сухомлинського URL: <http://dnppb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/sukhomlynskiy-v-o/%d0%b1%d1%96%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%8f-%d0%b2-%d0%be->

[%d1%81%d1%83%d1%85%d0%be%d0%bc%d0%bb%d0%b8%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be/](http://dnz238.edu.kh.ua/navchaljno-vihovnij_p_rocес/pedagogichna_spadschina_v_o_suhomlinsjkoгo/) (дата звернення 17.10.2022)

2. Педагогічна цінність творчості Василя Сухомлинського. URL: http://dnz238.edu.kh.ua/navchaljno-vihovnij_p_rocес/pedagogichna_spadschina_v_o_suhomlinsjkoгo/ (дата звернення 16.10.2022)

3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том перший. Київ : Радянська школа, 1979. 639 с.

4. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Київ. Радянська школа, 1988. 304 с.

Крістіна БОЧАРОВА

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ Г. С. СКОВОРОДИ НА ПРОБЛЕМИ У ВИХОВАННІ

Актуальність вивчення педагогічних поглядів Г. Сковороди на проблеми виховання полягає в тому, що вони знаходять своє віддзеркалення в контексті Нової української школи. Напевно, ніхто не буде заперечувати, що виховання дітей є надзвичайно важливим для розвитку суспільства, нації та всього людства. З давніх давен люди цікавились проблемами педагогіки, розмірковували над тим, як краще виховувати своїх нащадків. Григорій Сковорода розумів усю відповідальність, яку несуть батьки: відповідальність і перед власною дитиною, і перед усім народом. Він вимагав уважного ставлення до особи дитини та закликав розвивати в ній кращі риси, властиві нашому українському народу. Висловлені у його творах прогресивні ідеї мали великий вплив на розвиток вітчизняної педагогічної думки, а деякі поради не втратили свого значення і до наших днів та співзвучні з вимогами сучасної педагогіки.

Григорій Савич Сковорода – видатний український філософ, теоретик в галузі педагогіки, поет, культурний діяч. Народився 3 грудня (22 листопада за старим стилем) 1722 р. в селі Чорнухи, Лубенського полку, що на Полтавщині, в родині козаків [1].

У 1738 р. (в деяких джерелах вказується 1734 р.) став студентом Києво-Могилянської академії – єдиним на той час вищим загальноосвітнім навчальним закладом Наддніпрянської України. Повний курс навчання тривав 12 років, з яких Григорій навчався з переривами майже 10. Продовжив отримувати освіту він вже за кордоном.

Повернувшись у 1753 р. на батьківщину, Сковорода розпочав свій перший період активної педагогічної діяльності. Він був запрошений на посаду викладача піітики в Переяславський колегіум. Там пише книгу „Рассуждения о поэзии й руководство к искусству оной”. Мета розробленого курсу – дохідливо і просто донести до учнів досягнення поетичної науки. Це не сподобалося єпископові і його звільнили із семінарії.

З 1759 р. для Григорія Савича розпочинається новий активний період улюбленої педагогічної праці. Його запросили до Харківського калегіуму читати курси піітики, синтаксису і грецької мови. Він погоджується та прагне ширити науку в дусі гуманізму й просвітництва. У колегіумі педагог набуває популярності завдяки своєму талантові та здібностям оратора. Але і там він затримався не надовго [1].

Зрозумівши, що ні в школах, ні в колегіумах він не зможе проповідувати своє вчення, Г. С. Сковорода вирішив стати мандрівним філософом та вчителем. Він сховався пішки майже всю Україну, продовжуючи навчати дітей простих людей, за що його стали називати „мандрівним університетом”, людиною, яка до останнього подиху намагалася передати свої знання іншим.

В особі Григорія Савича Сковороди можна побачити досить незвичайний приклад цілковитої гармонії між навчанням, світоглядом та життям. Він жив так, як навчав, а навчав так, як жив. Все своє життя віддав служінню народові. Він скрізь був своїм. Часто бував серед селян, яким віддавав усе цінне, що мав – науку та гарні поради.